

Prawo autorskie – wybrane zagadnienia praktyczne

Wykładowca:

SSA Małgorzata Stanek

Krajowe źródła prawa autorskiego

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych-Dz.U.2006.90.631 j.t. (tekst jednolity);

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (Dz.U. 2001 nr 128 poz. 1402)

regulacje unijne i międzynarodowe

rozporządzenie Rzym II - rozporządzenie nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Dz. Urz. UE L 199 z 31.07.2007, s. 40)

rozporządzenie Bruksela I - rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. o jurysdykcji oraz uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 12 z 16.01.2001, s. 1)

dyrektywa internetowa - dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/29/WE z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz. Urz. WE L 167 z 22.06.2001, s. 10; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 17, t. 1, s. 230)

dyrektywa o handlu elektronicznym - dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (Dz. Urz. WE L 178, 17.07.2000, s. 1-16)

dyrektywa telewizyjna - dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 97/36/WE z dnia 30 czerwca 1997 r. zmieniająca dyrektywę Rady Wspólnot Europejskich nr 89/552 z dnia 3 października 1989 r. w sprawie koordynacji określonych przepisów prawnych i administracyjnych krajów członkowskich w zakresie działalności telewizyjnej (Dz. Urz. WE L 202 z 30.07.97, s. 60)

Własność intelektualna ma międzynarodowy charakter

Coraz powszechniejsze wykorzystanie przedmiotów własności intelektualnej w środowisku cyfrowym -dyskusja dotycząca **kolizyjnoprawnych aspektów naruszeń praw własności intelektualnej**.

Rozdział 10 Własność intelektualna

Art. 46. 1. Powstanie, treść i ustanie prawa własności intelektualnej podlegają prawu państwa, w którym ma miejsce korzystanie z tego prawa.

2. Przepis ust. 1 stosuje się także do rozporządzeń prawem własności intelektualnej oraz do ustalenia pierwszeństwa tych praw.

3. Do ochrony praw własności intelektualnej stosuje się **prawo państwa, na podstawie którego dochodzi się ochrony**.

ROZPORZĄDZENIE (WE) NR 864/2007 PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego **dla zobowiązań pozaumownych** („Rzym II”)

W odniesieniu do naruszeń praw własności intelektualnej powinna zostać zachowana powszechnie uznana zasada **lex loci protectionis** - prawo miejsca, w którym dochodzi się ochrony praw autorskich;

Do celów rozporządzenia termin „prawa własności intelektualnej” powinien być interpretowany jako oznaczający, na przykład, prawa autorskie, prawa pokrewne, sui generis prawo do ochrony baz danych i prawa własności przemysłowej.

Artykuł 8

Naruszenie praw własności intelektualnej

1. Prawem właściwym dla zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prawa własności intelektualnej jest **prawo państwa, na podstawie którego dochodzi się ochrony**.

2. W przypadku zobowiązania pozaumownego wynikającego z naruszenia jednolitego wspólnotowego prawa własności intelektualnej, prawem właściwym dla wszelkich kwestii niepodlegających odpowiedniemu instrumentowi wspólnotowemu jest **prawo państwa, w którym naruszenie to miało miejsce**.

3. Prawo właściwe mające zastosowanie zgodnie z niniejszym artykułem nie może zostać wyłączone w drodze umowy zawartej zgodnie z art. 14.

Przykład

Przygotowane zostało tłumaczenie książki w celu jej dystrybucji na terytorium państwa A bez zgody uprawnionego z państwa B (gdzie dzieło zostało pierwotnie wydane).

Właściwe dla zobowiązań z naruszenia własności intelektualnej (jak również oceny, czy utwór w ogóle podlega ochronie) powinno być prawo państwa A i w oparciu o to prawo powód powinien dochodzić swoich roszczeń.

Jeśli tłumaczenie ma na celu dystrybucję utworu również na terytorium innych państw, właściwe będą prawa wszystkich tych państw oddzielnie w przypadku naruszenia własności intelektualnej dokonanego na terytorium każdego z tych państw.

Charakterystyka podstawowych elementów stosunku prawnego w prawie autorskim

A. Utwór jako przedmiot ochrony prawa autorskiego

pojęcie utworu: okoliczności relewantne i irrelewantne

DEFINICJA UTWORU

art. 1.

Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór).

W szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory:

- 1) wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe);
- 2) plastyczne;
- 3) fotograficzne;
- 4) lutnicze;
- 5) wzornictwa przemysłowego;
- 6) architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne;
- 7) muzyczne i słowno-muzyczne;
- 8) sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne;
- 9) audiowizualne (w tym filmowe).

Szeroki zakres pojęcia utworu

wszelkie przejawy działalności twórczej o indywidualnym charakterze:

dzieła artystyczne z dziedziny tzw. czystej sztuki,

utwory naukowe

utwory mające praktyczne (użytkowe) zastosowanie.

Konieczność występowania łącznie następujących cech

Rezultat pracy człowieka (twórcy)

Przejaw działalności twórczej (działalność o charakterze kreacyjnym) – przesłanka „**oryginalności**”

Indywidualny charakter

Konieczny jest również określony poziom twórczości

Utwór musi być również ustalony (utrwalony w namacalnej lub materialnej postaci),

Chroniona jest nawet postać niedokończona.

Okoliczności irrelewantne

- a) naukowa czy artystyczna **wartość** (poziom) dzieła, jego zdolność zaspokajania określonej potrzeby,
- b) **przeznaczenie** dzieła (nastawienie na zaspokajanie potrzeb estetycznych, użytkowych, związanych z rozwojem nauki).
- c) **sposób wyrażenia** dzieła (np. za pomocą słów, dźwięków, obrazów),
- d) dopełnianie jakichkolwiek **formalności** (np. umieszczania zastrzeżeń na -egzemplarzach utworu).

**Wyrok SN z dnia 25 stycznia 2006
I CK 281/05 - OSNC 2006/11/186**

Wymaganie **nowości** nie jest niezbędną cechą twórczości jako przejawu intelektualnej działalności człowieka.

Utworem w rozumieniu art. 1 prawa autorskiego może być **kompilacja** wykorzystująca dane powszechnie dostępne pod warunkiem, że ich wybór, segregacja i sposób przedstawienia ma znamiona oryginalności.

wyrok SA w Poznaniu z 26 kwietnia 2000r.- ACz 1087/99, niepubl.).

O tym, czy wytwór niematerialny jest utworem decyduje **stan faktyczny**

wola stron nie można rezultatowi pracy człowieka nadać statusu przedmiotu prawa autorskiego

Jak ocenić czy mamy do czynienia z utworem?

Orzecznictwo sądowe

uznano za przedmiot prawa autorskiego:

kolekcję afiszy lub ogłoszeń, katalogi, rozkłady kolejowe, książki kucharskie, wzory i formularze ,
formularz raportu dziennego dla użytku rolnictwa, informator o porcie,

instrukcję obsługi maszyn, nagrobek, instrukcję bhp, kompozycję z kwiatów,

drogowy znak informacyjny z napisem „Wielkopolska”, projekty dokumentacji technicznej, plany,
zarysy, szkice, rysunki, modele i projekty,

wzór zdobniczy,

projekt jachtu, projekt znaku towarowego

szatę graficzną gazety – makietę,

podręczne liczniki kalorii i cholesterolu wykorzystujące dwie zsynchronizowane tarcze z zapisanymi danymi (co do właściwości produktów żywnościowych) oraz odpowiedni otwór do odczytu wyników.

Fotografia

konieczne jest wykazanie istnienia wkładu twórczego i indywidualnego wykonawcy fotografii w powstanie końcowego dzieła

za "twórczość" w rozumieniu prawa autorskiego można uznać w dziedzinie fotografii artystycznej:

świadomy wybór momentu fotografowania, punktu widzenia,

kompozycji obrazu (kadrowania), oświetlenia, ustalenia głębi, ostrości i perspektywy,

zastosowania efektów specjalnych oraz zabiegi zmierzające do nadania fotografii określonego charakteru, elementy te bowiem nadają fotografii indywidualne piętno.

Orzecznictwo sądowe

fotografia dzieła sztuki (obrazu) nie została uznana za utwór, gdyż istotą barwnej reprodukcji fotograficznej obrazów jest oddanie konkretnego zestawu kolorystycznego fotografowanego obiektu bez żadnej ingerencji w jego wewnętrzną charakterystykę. Możliwość stosowania przez fotografa różnej techniki przy wykonywaniu tego rodzaju zdjęć może służyć osiągnięciu rezultatu w postaci wiernego oddania fotografowanych obrazów.

fotografia dokumentalna, która z natury rzeczy ma oddać daną rzeczywistość w sposób wierny, charakterystyczny dla dokumentu, pozbawiona jest cech utworu, gdyż przy dokumencie brak jest miejsca na indywidualne i oryginalne przetwarzanie tej rzeczywistości.

Fotoreportaż - przykładowe cechy twórcze:

1. Skomplikowany zespół decyzji sprzętowych, mający wpływ na kolorystykę i sposób pracy aparatu
2. Wybór kadru
3. Wybór momentu rejestracji ujęcia
4. Kąt widzenia wybranej sceny z wybranego miejsca
5. Odległość fotografa od sceny w kombinacji z wybranym obiektywem i wynikająca z tego perspektywa ujęcia
6. Wyrażenie wrażliwości fotografa i jego zdolności percepcyjnych do oddania atmosfery obserwowanego zdarzenia

Utwór kartograficzny

Przedmiotem ochrony mogą być na ogólnych zasadach mapy (dwuwymiarowe i plastyczne), mapy administracyjne, fizyczne, turystyczne i gospodarcze, mapy i atlasy samochodowe, plany miast, mapy nieba.

Ochrony nie pozbawia fakt, iż mapy z istoty rzeczy nastawione są na wierne odtworzenie istniejącej rzeczywistości.

Cech indywidualnych, twórczych dopatrzeć się można w decyzjach dotyczących m.in. „zawartości” mapy, (uwzględnianiu bądź pomijaniu elementów odwzorowywanej rzeczywistości), sposobu

przedstawienia wybranych elementów, w tym liternictwa, decydujących o czytelności mapy czy planu, plastycznej kompozycji całości.

**Wyrok Sądu Najwyższego z 29
kwietnia 1970 r., I CR 44/70**

Wynagrodzenie autorskie stanowi zapłatę nie tylko za opracowanie graficzne i opisowe mapy, lecz także – i to przede wszystkim – za pracę autora przy opracowaniu naukowym jej konceptu.

Zależnie od rodzaju i przeznaczenia mapy, przy ocenie jej wartości występują na plan pierwszy różne kryteria.

Może to być na przykład **poziom opracowania graficznego** w odniesieniu do map przeznaczonych dla celów dydaktyczno-popularyzatorskich, względnie wartość naukowa mapy i związany z tym wkład pracy jej autora przy mapach o charakterze naukowym.

Wyrok Sądu Najwyższego z 5.03 1971 r. w sprawie sygn. akt I CR 593/79 (mapa nieba)

O powstaniu prawa autorskiego nie decyduje stopień wartości opracowanego dzieła.

Nawet niewielkie znaczeniowo opracowania, byleby cechował je **element twórczości** autora, mogą stanowić przedmiot ochrony autorskiej w rozumieniu art. 1 prawa autorskiego.

Jednakże nie mogą uzasadniać takiej kwalifikacji zupełnie drugorzędne, czysto techniczne zmiany powszechnie będącego w użyciu opracowania.

Rozgraniczenie tych dwu założeń zależy od tego, czy innowacja wprowadzona przez osobę, która powołuje się na przysługujące jej prawo autorskie, ma jakieś, choćby nawet niewielkie znaczenie artystyczne, naukowe lub użytkowe, czy też polega na nie mających żadnego znaczenia zmianach.

Krytyka orzeczenia:

Nie każda mapa powinna korzystać z ochrony autorskiej.

Rozstrzygnięcia dotyczące poszczególnych przypadków będą zawsze wymagać zasięgnięcia opinii specjalistów.

Fonogram - pierwsze utrwalenie warstwy dźwiękowej wykonania utworu albo innych zjawisk akustycznych.

Wideogram - pierwsze utrwalenie sekwencji ruchomych obrazów z dźwiękiem lub bez, niezależnie od tego, czy stanowi ono utwór audiowizualny.

wideogram i utwór audiowizualny to dwa odrębne przedmioty praw,

utwór audiowizualny zawsze będzie wideogramem, natomiast nie każdy wideogram jest utworem audiowizualnym.

Utwór audiowizualny

wyrażony za pomocą serii następujących po sobie obrazów, z dźwiękiem lub bez dźwięku, utrwalony na jakimkolwiek nośniku umożliwiającym wielokrotne odtwarzanie, wywołujący wrażenie ruchu;

seria powiązanych ze sobą, udźwiękowionych lub nieudźwiękowionych obrazów przeznaczonych do odtwarzania, niezależnie od nośnika na którym go ustalono

każda forma audiowizualizacji pod warunkiem, że spełnia ona normatywne pojęcie utworu – film fabularny, dokumentalny, reklamowy, program telewizyjny na żywo

Wyrok SA w Łodzi z dnia 17 grudnia 2002r.- I ACa 254/02 - LEX nr 535064

Nie każda rejestracja zdarzenia kamerą stanowi utwór audiowizualny i może być traktowany jako przedmiot ochrony prawa autorskiego, a tylko wtedy, gdy wypełnia ogólne znamiona utworu.

Nie wystarczy zatem, że umieszczone zostanie na kasecie zastrzeżenie prawa autorskiego.

Znak towarowy jako utwór w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

znak towarowy, także niezarejestrowany, może korzystać z **kumulatywnej ochrony prawnej**.

Może być przedmiotem ochrony zarówno według przepisów dotyczących znaków towarowych, jak i przepisów dotyczących zwalczania nieuczciwej konkurencji.

Może też zarazem korzystać z ochrony przewidzianej prawem autorskim- jeżeli odznacza się piętnem osobistym twórcy, a przede wszystkim, gdy odpowiada wymaganiom stawianym dziełom sztuki stosowanej, zaliczonym do utworów artystycznych.

Takie cechy spełnia w szczególności graficzny znak towarowy, nadający się też do uznania go za dzieło plastyczne.

Wyrok SN z dnia 22 czerwca 2010 r. - IV CSK 359/09

Krótką jednostką słowną, pełniącą rolę znaku towarowego, może być tworem w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, jeżeli wykazuje autonomiczną wartość twórczą.

Layout czasopisma jako przedmiot ochrony prawa autorskiego

Layout stanowi pojęcie szersze od samej **szaty graficznej**, jako że obejmuje poza nią także elementy typograficzne i układ tematyczny gazety.

Layout określany bywa więc także jako szablon, wzorzec, stały układ kompozycyjny strony publikacji

Z orzecnictwa Sądu Najwyższego

„przedmiotowy projekt szaty graficznej nie jest projektem czysto technicznym, bowiem to powód miał kontakt z gazetami brytyjskimi stanowiącymi podstawę analizy, który ze sposobów tam używanych można adaptować na polską rzeczywistość.

Nie było to proste odtworzenie wizerunku gazety, ale wymagało to stworzenia założeń wyjściowych i kompozycji stron gazety.

Niezbędne było do tego posiadanie przez twórców szczególnych wiadomości, specyficznej wiedzy.

layout czasopisma, posiadający wprawdzie zdolność do objęcia go ochroną prawa autorskiego, powinien być badany przez pryzmat jego **użytkowego charakteru**.

dlatego też **standard ochrony autorskoprawnej** powinien w tym przypadku podlegać pewnemu podwyższeniu.

Bazy danych

Ochrona baz danych

Art. 4 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych:

Zbiory, antologie, wybory, **bazy danych** spełniające cechy utworu są przedmiotem prawa autorskiego, nawet jeżeli zawierają niechronione materiały, o ile przyjęty w nich dobór, układ lub zestawienie ma twórczy charakter, bez uszczerbku dla praw do wykorzystanych utworów.)

Art. 1 ustawy o ochronie baz danych z dnia 27 lipca 2001 r (Dz. U. 2001 Nr 128, poz. 1402).

Bazy danych podlegają ochronie określonej w ustawie niezależnie od ochrony przyznanej - na podstawie ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych - bazom danych spełniającym cechy utworu.

Wyłączenia z ochrony prawnoautorskiej

odkrycia,

idee,

procedury,

metody i zasady działania

koncepcje matematyczne.

SŁOGAN REKLAMOWY

hasła reklamowe podobnie jak przysłowia czy powiedzonka należą do **sfery publicznej** i każdy ma możliwość i prawo z nich korzystać;

slogan reklamowy oryginalny i twórczy będzie również korzystać z ochrony prawnoautorskiej;

im bardziej pomysłowy i dłuższy slogan, tym większa szansa uznania go za utwór

Wyrok SA w Krakowie z 5.03.2004 OSA/10/23

Najśłynniejsza batalia o hasło reklamowe to sprawa sądowa o slogan reklamowy radia RMF FM tj. „**Ciemność widzę. Oj. Widzę ciemność**” znany szerokiej publiczności z „Seksmisji” Juliusza Machulskiego.

Sąd uznał, że efekt twórczości zredukowany do krótkiej figury retorycznej jest na tyle ogólny, że posiada wartość idei. Jako taki nie posiada cechy oryginalności i nie stanowi przedmiotu prawa autorskiego.

Domena publiczna

Definicja

zbiór utworów, do których wygasły już majątkowe prawa autorskie lub nie są one chronione tym prawem na podstawie wyjątków ustawowych

utwory, które są powszechnie i bezpłatnie dostępne dla każdego bądź to dlatego, że spełniają pierwszą definicję, bądź dlatego, że ich autorzy udostępnili je na licencjach umożliwiających wolny dostęp, prawo do kopiowania, redystrybucji i tworzenia utworów zależnych

W polskim prawie autorskim termin "**domena publiczna**" nie występuje

Część twórczości nie stanowi przedmiotu tego prawa (art. 4)

W stosunku do twórczości, która stanowi przedmiot tego prawa można jedynie mówić o wygasaniu praw majątkowych.

Prawa osobiste takie jak: obowiązek przypisywania autorstwa czy nienaruszalność formy i treści pozostają w mocy nawet po wygaśnięciu majątkowych praw autorskich.

Nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego

(tym samym znajdują się w **domenie publicznej** już w momencie powstania):

1. akty normatywne lub ich urzędowe projekty,
2. urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole,
3. opublikowane opisy patentowe lub ochronne,
4. proste informacje prasowe (art.4).

Dokument urzędowy

a) dokument powinien być sporządzony w przepisanej formie

b) dokument powinien być wydany przez organ państwowy w jego zakresie działania lub podmioty niepaństwowe realizujące zadania publiczne.

Przykłady:

zaświadczenie, wpis dokonany na rachunku bankowym, dowody doręczeń, protesty wekslowe, pokwitowania pocztowe,

protokoły posiedzenia w postępowaniu sądowym, decyzje administracyjne, obwieszczenia, pouczenia lub komunikaty wydawane przez władze,

różnego rodzaju urzędowe wyjaśnienia, okólniki, przepisy wewnątrzskładowe, wzory pism, formularzy, zaświadczeń,

orzeczenia sądów i innych organów urzędowe uzasadnienia aktów prawnych.

proste informacje prasowe

cel wyłączenia - interes społeczny – swobodę szybkiego przepływu bieżących informacji, jak i fakt, że chodzi tu z reguły o takie materiały dziennikarskie, przy których trudno wskazać na elementy pracy o charakterze twórczym;

Przykłady:

dziennikarskie informacje o wypadkach (kroniki wypadków), notowania giełdowe i walutowe, programy radiowe, telewizyjne, kinowe lub teatralne, komunikaty i prognozy pogody, proste ogłoszenia i wiadomości, sondażowe wypowiedzi czytelników, słuchaczy lub widzów;

„wiadomości bieżące lub o różnych wydarzeniach, mających charakter zwykłych informacji prasowych”.

autorskoprawną ochroną.

objęte są:

projekty opracowane w ramach działalności naukowej lub publicystycznej

opracowania komentatorskie mające za przedmiot akty normatywne (projekty aktów normatywnych), zbiory aktów oraz ich omówienia (np. recenzje, opracowania).

Podsumowanie...

źródłem **domeny publicznej** w Polsce są:

utwory do których wygasły majątkowe prawa autorskie;

wyniki działalności intelektualnej, która ustawowo nie jest uważana za oryginalny utwór:

dokumenty urzędowe,

prace nie mające w sobie żadnego indywidualnego wkładu twórczego (zdjęcia z kamer przemysłowych, czy proste skany),

nie są również chronione same idee, surowe dane i teorie/hipotezy naukowe.

**praktyczne sposoby ustalania statusu faktycznego i prawnego utworu
w zakresie ochrony prawnoautorskiej**

Pytania, jakie każdy musi sobie zadać:

czy dane dzieło jest utworem?

czy już jest w domenie publicznej?

Kto powinien ustalić, czy dane dzieło jest utworem?

obowiązek ustalenia stanu faktycznego spoczywa na osobie, która wykorzystuje utwór,

uzyskanie opinii prawnej co do statusu danego dzieła nie wyłącza odpowiedzialności – może mieć wpływ na jej rozmiar

Wykorzystanie materiałów znajdujących się w Internecie

Zasadniczo umieszczenie swojego utworu w sieci w żaden sposób nie jest równoznaczne z udzieleniem licencji na korzystanie z tego utworu

Wykorzystywanie takich utworów we własnych publikacjach, na swojej stronie www, jest niedozwolone.

Nie ma też znaczenia w jaki sposób weszliśmy w posiadanie określonego utworu, czy znamy twórcę, czy nie – wykorzystywanie utworu, np. znalezionej w sieci fotografii, we własnych publikacjach bez zgody autora (wyrażonej czy to w odniesieniu do konkretnego przypadku, czy w formie ogólnej licencji) **jest niedopuszczalne**.

Ochrona jest niezależna od tego, czy znane jest autorstwo utworu, nie ma także znaczenia, czy autor w jakikolwiek sposób interesuje się swoim utworem.

Prawo autorskie nie zna takiej kategorii, jak chociażby „porzucenie utworu”.

wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 marca 2006 roku, sygn. akt VI ACa 1012/05).

dotyczył sytuacji, w której gazeta opublikowała wiersz, który jako spam trafił do dziennikarzy.

mimo to dziennikarze nie mieli prawa publikowania go bez zgody autora

Dla prawno-autorskiej ochrony utworu nie ma znaczenia, w jaki sposób dokonujący naruszenia wszedł w jego posiadanie lub też, w jaki sposób utwór do niego dotarł, w szczególności nie ma znaczenia okoliczność, iż utwór, stanowiący przedmiot naruszenia dotarł do dokonującego naruszenia jako niezamawiana korespondencja przesyłana drogą elektroniczną, tak zwany spam.

Materiały podlegające prawu autorskiemu

Możemy je digitalizować, archiwizować i upubliczniać tylko za zgodą autorów lub ich spadkobierców.

Zgoda taka zwykle jest udzielana stronie zainteresowanej na podstawie licencji (umowy) w formie pisemnej lub ustnej (tylko niewyłączna)

dozwolony użytek publiczny i prywatny chronionych utworów

Dozwolony użytek prywatny

Bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego.

Zakres własnego użytku osobistego obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów przez krąg osób pozostających w związku osobistym,

w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego.

wyważenie interesów

autorów - monopol prawnoautorski

freedom of expression (swobodny przepływ informacji) – podstawa rozwoju cywilizacji

art. 34.

Można korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła.

Podanie twórcy i źródła powinno uwzględniać istniejące możliwości.

Twórcy nie przysługuje prawo do wynagrodzenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

art. 35.

Dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy.

warunki:

art.34 - wymóg podania imienia i nazwiska twórcy i źródła (SN – nie wystarczy bibliografia)

art.35 – nie może godzić w słuszne interesy twórcy

zakres osób objętych dozwolonym użytkowaniem osobistym

ujęty bardzo szeroko;

obejmuje osoby związane stosunkami towarzyskimi;

stosunki towarzyskie - niezbędne jest podtrzymywanie więzów przez pewien czas

Dozwolony użytek prywatny a programy komputerowe

Dozwolony użytek osobisty nie może mieć zastosowania wobec programów komputerowych, co ustawodawca wyraźnie zaznaczył w przepisie art. 77 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

W przepisach prawa nie ma zatem zezwolenia na korzystanie z programów komputerowych w ramach dozwolonego **użytku osobistego** (art. 23).

Wyróżnienie programów komputerowych na tle ochrony innych utworów zostało ujęte także w **art. 278 § 2 KK**, traktującym ściąganie z Internetu oprogramowania bez zgody osoby uprawnionej jako kradzież, wobec której przewidywana jest kara pozbawienia wolności w wysokości od 3 miesięcy do lat 5. Jest to kolejne oblicze piractwa internetowego.

Charakterystyczny dla strony podmiotowej w art. 278 § 2 KK **zamiar bezpośredni** musi obejmować cel oraz prowadzący do niego sposób działania sprawcy.

Dozwolony użytek osobisty a korzystanie z utworów muzycznych i audiowizualnych w Internecie

Niektórzy przedstawiciele doktryny:

samo internetowe pobieranie plików muzycznych lub audiowizualnych nie stanowi czynu karalnego, gdyż „do momentu, gdy z plików tych jedynie korzystamy, nie popełniamy przestępstwa, nawet gdyby znalazły się w sieci nielegalnie”;

założenie -downloading jest dokonywany w ramach tzw. **dozwolonego użytku prywatnego** (art. 23 PrAut),

użytkownik nie ma obowiązku sprawdzenia, czy pliki są udostępniane legalnie, tym bardziej, że nie ma żadnej możliwości zweryfikowania legalności plików,

większość kwestionowanych z punktu widzenia legalności pobieranych plików stanowią filmy i utwory muzyczne pierwotnie zawarte najczęściej na płytach CD/DVD, z których dopiero potem są rippowane do innych formatów komputerowych (avi, mp3).

Inne stanowisko:

użytek nie może być traktowany jako dozwolony, jeżeli plik został umieszczony w sieci jako nierozpowszechniony wcześniej, gdyż art. 23 PrAut dotyczy wyłącznie utworów rozpowszechnionych, zaś zgodnie z wykładnią **art. 6 PrAut. rozpowszechnianie stanowi udostępnianie publiczne za zgodą twórcy.**

osoba ściągająca z Internetu film „przemycony” do sieci przed jego światową premierą nie może powołać się na dozwolony użytek prywatny.

Przeciwnicy koncepcji ściągania plików udostępnionych bez zgody uprawnionego w kontekście dozwolonego użytku, zwracają uwagę na treść **art. 35 PrAut**, zgodnie z którym „dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy”.

Za naruszenie słusznych interesów w przypadku downloadingu wskazuje się **brak zapłaty** ze strony ściągającego utwór z sieci na rzecz jego twórcy

A w innych krajach...

Przepisy autorskoprawne w **Niemczech, Szwecji i Włoszech** wykluczają dozwolony użytek prywatny, jeżeli dalsza eksploatacja utworu powstała na bazie pierwotnie naruszającej prawo autorskie kopii źródłowej - dozwolony użytek przysługuje w stosunku do utworów, odnośnie których internauta ma uzasadnione przekonanie, iż są one legalnie udostępniane.

Dania dokonano podziału na utwory zwykłe i zdigitalizowane, przy jednoczesnym pozbawieniu możliwości objęcia tych drugich dozwolonym użytkowaniem osobistym, o ile nie wyrazi na to zgody uprawniony podmiot.

prawodawstwo **holenderskie** prezentuje zgoła odmienne założenia, wobec których nie wymaga się korzystania z legalnego źródła dla celów sporządzenia kopii.

USA - instytucja dozwolonego użytku opiera się na ogólnych zasadach „uczciwego” korzystania z utworu (ang. *fair use*).

Zgodnie z § 107 amerykańskiej ustawy o prawie autorskim, nie stanowi złamania prawa korzystanie z utworu w granicach uczciwości, w celach krytyki-satyry, komentarza, nauczania czy prowadzenia badań naukowych.

w systemie amerykańskim udowodnienie, że osoba trzecia przekroczyła zasady *fair use*, leży w obowiązku właściciela praw autorskich.

Przestępstwo naruszenia majątkowych praw autorskich zgodnie z prawem federalnym jest karane pozbawieniem wolności do lat 5 oraz grzywną w wysokości 250 000 dolarów. W przypadku odszkodowania, sąd może przyznać od 750 do 30 000 dolarów za każdy naruszony utwór.

Czy wymiana plików <peer to peer> jest dozwolona?

Sieć **peer to peer** stanowi model dla tzw. file sharing, dzięki któremu pliki udostępniane są z komputerów użytkowników, bez konieczności umieszczania ich na samych serwerach, które służą do samego pośredniczenia w transferze.

Napster stanowił przykład pierwszego typu peer to peer: sieci scentralizowanej.

W jej przypadku informacje na temat poszukiwanego pliku trafiały do systemów wymagających serwerów centralnych, które udzielały użytkownikowi informacji na temat lokalizacji pliku w komputerach innych użytkowników.

Z punktu widzenia prawa autorskiego takie wskazywanie umiejscowienia poszukiwanego pliku narażało operatora sieci na zarzut pomocnictwa przy dokonaniu piractwa internetowego, co stało się po przegranych procesach bezpośrednim powodem upadku *Napstera* w 2001 r

Kolejnym rozwiązaniem były **sieci wielocentrowe**, złożone z licznych i niepołączonych ze sobą serwerów, co stanowiło ochronę dla takiego systemu w razie zamknięcia jednego z serwerów.

Do najpopularniejszych zalicza się **BitTorrent** – poprzez internetowe serwisy informacyjne (portale, fora itp.) użytkownicy udostępniają pliki *torrent*, które dzięki tzw. klientom łączą komputery użytkownika pobierającego i udostępniającego w celu transferu materiałów.

BitTorrent – protokół wymiany i dystrybucji plików przez Internet, którego celem jest odciążenie łączy serwera udostępniającego pliki. Jego największą zaletą w porównaniu do protokołu HTTP jest podział pasma pomiędzy osoby, które w tym samym czasie pobierają dany plik.

Oznacza to, że użytkownik w czasie pobierania wysyła fragmenty pliku innym użytkownikom.

dopuszczalne, jeżeli odbywa się w granicach dozwolonego użytku osobistego

Skoro jednocześnie z pobieraniem pliku, udostępniają nasze zasoby innym użytkownikom, to pobieranie plików z tych sieci nie podlega pod dozwolony użytek osobisty.

Jednoczesne pobieranie i udostępnianie danych można więc nazwać piractwem internetowym.

Z praktyki orzeczniczej...

Postanowienie SA w Łodzi z 30.09.2014 r. I ACz 1281/14

nie można uznać za usprawiedliwione żądanie nakazania ujawnienia **danych osobowych** użytkowników rozpowszechniających, w systemach typu peer-to-peer, utwory chronione prawem autorskim, w celu wniesienia przeciwko nim odpowiedniego powództwa.

prowadzi to do powstanie kolizji pomiędzy przepisami prawa krajowego rangi ustawowej tj. **art. 80 ustawy prawo autorskie** oraz przepisów **prawa telekomunikacyjnego** dotyczących obowiązku zachowania tajemnicy telekomunikacyjnej. które mogą być ujawnione jedynie w ściśle wskazanych w ustawie przypadkach (postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 grudnia 2011 roku, sygn. akt VI ACz 2212/11, LEX 1237762).

przedsiębiorca telekomunikacyjny jest obowiązany do zachowania tajemnicy telekomunikacyjnej (art. 160 ust. 1 ustawy z dnia 16 lipca 2004 roku Prawo telekomunikacyjne obejmującej m in. dane dotyczące użytkownika (art. 159 ust. 1 pkt 1 pr. telekom.), a zwolnienie go z zachowania przedmiotowej tajemnicy następuje **na zasadzie wyjątku** – w przypadkach wskazanych w prawie telekomunikacyjnym (art. 180 i nast. pr. telekom.) oraz na zasadach i w trybie określonym w przepisach odrębnych.

zasadę proporcjonalności żądania, która została wyrażona w art. 8 **dyrektywy 2004/48/WE**, i która została inkorporowana do polskiego systemu prawnego – art. 80 ust. 1 pkt 3 ustawy prawo autorskie, co oznacza, że o udzieleniu informacji oraz zakresie objętych nią danych, w szczególności danych osobowych, sąd ma orzekać z uwzględnieniem wagi i skali naruszenia autorskich praw majątkowych twórcy, przede wszystkim przez pryzmat działania osób naruszających prawo, w celach zarobkowych (postanowienie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 7 lutego 2013 roku, sygn. akt I ACz 114/13, LEX nr 1305929).

Dozwolony użytek publiczny

Dozwolony użytek utworu („licencja ustawowa”), oznacza, że można nieodpłatnie korzystać z utworów, w przypadku których normalnie twórcy należałoby się wynagrodzenie i konieczna byłaby zgoda autora.

Prawo zezwala np. instytucjom naukowym i oświatowym, a także bibliotekom, szkołom, nieodpłatnie korzystać z utworów w konkretnych sytuacjach.

Dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słusne interesy twórcy:

> zakaz eksploatacji, dopuszczonej przez ustawę, ale prowadzącej do zniszczenia/uszkodzenia utworu, np. eksploatację w niewłaściwych warunkach dzieła malarskiego, która naraża go na zniszczenie,

> zakaz eksploatacji przynoszącej nieuzasadniony uszczerbek słusznym prawom autora

art. 27 do 20.11.2016 r.

Instytucje naukowe i oświatowe mogą, w celach dydaktycznych lub prowadzenia własnych badań, korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i w tłumaczeniu oraz sporządzać w tym celu egzemplarze fragmentów rozpowszechnionego utworu.

Wnioski

wykładowcy szkoły wyższej mogą podczas prowadzenia zajęć posiłkować się utworami innych autorów, przetwarzając utwór na potrzeby zajęć w różne formy (pola) eksploatacji bądź pozostawiając go w niezmienionej formie,

mogą również skopiować taki utwór i rozdać go studentom, np. w formie kserokopii. Takie użytkowanie nie może jednak doprowadzić do sytuacji, w której student uzyska dostęp do kserokopii całego dzieła, bez konieczności sięgnięcia do oryginału - niedopuszczalne jest kserowanie na zajęcia całych dzieł, np. całego artykułu jednego autora czy całej książki z tabelami,

możliwe jest kopiowanie jedynie utworów opublikowanych.

Utwory audiowizualne

W czasie lekcji nauczyciel może uczniom puszczać płyty, kasety, wyświetlać filmy, wykonywać utwory z nut a nawet powielić fragment opublikowanych nut i im wręczyć, jeśli jest to do dydaktyki potrzebne.

Utwory i pozostałe dobra muszą być jednak wcześniej rozpowszechnione, czyli za zgodą twórców (a także artystów wykonawców, producentów) legalnie udostępnione publiczności w jakikolwiek sposób - na płycie, w nutach, w Internecie.

Zezwolenie na to korzystanie dotyczy zarówno oryginałów jak i ich tłumaczeń.

Te same zasady dotyczą **instytucji naukowych** (uniwersytetów, akademii muzycznych, politechnik, szkół wyższych i innych wpisanych do rejestru Ministra Edukacji Narodowej) i prowadzenia przez nie własnych badań.

w praktyce wiele instytucji kultury korzystało z tego przepisu.

na przykład gdy w muzeum prowadzona była działalność naukowa – nawet pobocznie – często uznawano, że jest to instytucja naukowa, w świetle przepisów art. 14 oraz **27 PrAut**.

instytucje kultury korzystały z takich form dozwolonego użytku, jak licencje edukacyjne, tym bardziej że program edukacyjny jest często działaniem kluczowym w ich funkcjonowaniu.

Korzystając z tej formy dozwolonego użytku wyświetlano np. filmy ściągnięte z Internetu podczas tzw. lekcji muzealnych, korzystano z tomików wierszy czy kopiowano fragmenty książek dla dzieci podczas tzw. lekcji bibliotecznej, prezentowano np. całe utwory muzyczne podczas lekcji baletowych czy też korzystano z dostępnych sztuk teatralnych podczas przedstawień amatorskich w ramach lekcji teatralnych.

Ale prawidłowa wykładnia...

Nie są objęte tym przepisem instytucje, **które nie mają w swojej podstawowej działalności zadań oświatowych i tylko dodatkowo prowadzą różnego rodzaju kursy i szkolenia.**

Nie mogą być także uważane za instytucje oświatowe różnego rodzaju stowarzyszenia, związki, fundacje czy spółdzielnie, które jako jedno z zadań przewidują podnoszenie poziomu oświaty i kultury w określonym środowisku (Elżbieta Traple - komentarz do art. 27 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych LEX).

biblioteki publicznej nie można było zaliczyć do instytucji naukowej i oświatowej w rozumieniu **art. 27 PrAut** (tak Sąd Apelacyjny w Łodzi w sprawie I ACa 1107/15)

Z dniem **20.11.2015 r.** ten stan rzeczy uległ zmianie.

Oto bowiem **doprecyzowano, kto może korzystać z licencji edukacyjnych:**

instytucje oświatowe (które są szczegółowo wskazane w SystOśwU),

uczelnie, oraz

jednostki naukowe (zgodnie z ustawą o zasadach finansowania nauki).

Art. 27. 1. **Instytucje oświatowe, uczelnie oraz jednostki naukowe** w rozumieniu ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz. U. z 2014 r. poz. 1620 oraz z 2015 r. poz. 249 i 1268) mogą na potrzeby zilustrowania treści przekazywanych **w celach dydaktycznych lub w celu prowadzenia badań naukowych**, korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i w tłumaczeniu oraz zwielokrotniać w tym celu rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów.

2. W przypadku publicznego udostępniania utworów w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym korzystanie, o którym mowa w ust. 1, jest dozwolone wyłącznie dla ograniczonego kręgu osób uczących się, nauczających lub prowadzących badania naukowe, zidentyfikowanych przez podmioty wymienione w ust. 1.

Art. 28. Biblioteki, archiwa i szkoły mogą:

1) udostępniać nieodpłatnie, w zakresie swoich zadań statutowych, egzemplarze utworów rozpowszechnionych;

2) sporządzać lub zlecać sporządzanie egzemplarzy rozpowszechnionych utworów **w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów;**

3) udostępniać zbiory dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali) znajdujących się na terenie tych jednostek.

Przepis art. 28 pkt 2 upoważnia do sporządzania egzemplarzy utworów rozpowszechnionych, niezależnie od tego, czy są **niedostępne w handlu**, czy też nie, w celu ochrony zbiorów.

Istotne jest, że egzemplarz takiego zwielokrotnienia nie ma być wypożyczany „obok” istniejącego dotąd egzemplarza, tylko „zamiast” niego, **nie może więc w ten sposób zostać zwiększona liczba egzemplarzy w obiegu.**

Uzupełnienie dotyczy sytuacji, gdy biblioteka, nie mając własnego egzemplarza, z wypożyczonego robi odbitkę.

Biblioteka może sporządzić egzemplarz dodatkowy z **dzieła unikalnego, nieopublikowanego, w celu ochrony własnych zbiorów.**

Jeżeli jest to „dzieło stare”, co do którego autorskie prawa majątkowe wygasły i trudno przypuszczać, by żyły osoby uprawnione do wykonywania praw osobistych po śmierci twórcy (art. 78 ust. 1 i 2), to można przyjąć całkowitą swobodę korzystania z takiego dzieła.

W innym przypadku nie tylko udostępnienie dzieła osobom trzecim, ale i sporządzenie **dodatkowego egzemplarza** stanowiłoby formalnie naruszenie praw autorskich, w szczególności prawa do publikacji.

Do form dozwolonego i bezpłatnego wykorzystywania utworów i przedmiotów praw pokrewnych przez biblioteki należy zaliczyć: **udostępnianie, zwielokrotnianie** (tylko w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów), **korzystanie w celach dydaktycznych** oraz **sporządzanie w tym celu kopi** fragmentów utworów i przedmiotów praw pokrewnych.

Wśród tych uprawnień nie znajduje się jednak zezwolenie na bezpłatne publiczne odtwarzanie (m.in. wyświetlanie utworów). Niewątpliwie z publicznym odtwarzaniem mamy do czynienia w przypadku zorganizowania przez bibliotekę pokazu filmu.

Z praktyki orzeczniczej...

**Wyrok SA w Łodzi w sprawie
I Aca 406/13**

Pozwany oferował bibliotekom i szkołom wybrane programy edukacyjne „przydatne w realizacji procesu dydaktyczno – wychowawczego w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych”.

Na stronie internetowej pozwanego był przygotowany formularz „zlecenia”, który zainteresowana szkoła lub biblioteka musiała wypełnić aby uzyskać konkretny program lub film utrwalony na płycie DVD.

W rzeczywistości dochodziło jednak do sprzedaży filmów i innych programów edukacyjnych.

Stanowisko pozwanego:

wykonuje on kopie utworów rozpowszechnionych w środkach masowego przekazu **działając wyłącznie na zlecenie podmiotów wymienionych w art. 28** prawa autorskiego, a oferta powoda znajdująca się na stronie internetowej jest ofertą wykonania usługi wyłącznie na zlecenie szkół i bibliotek”.

strona internetowa pozwanego to „ogłoszenie przyjęcia zlecenia wykonania kopii”.

Wyrok SA w Łodzi w sprawie I ACa 406/13

Sporządzanie przez instytucję biblioteczną (szkołę, archiwum) egzemplarzy utworów dotyczy jedynie tych zasobów, które zostały rozpowszechnione, w rozumieniu przepisów prawa autorskiego.

Nie ma znaczenia, czy czynność sporządzania egzemplarza jest dokonywana przez pracowników biblioteki, czy też inne osoby działające na zlecenie instytucji bibliotecznej.

Istotny pozostaje przy tym cel wspomnianej aktywności, którym pozostaje: **uzupełnienie, zachowanie lub ochrona zasobów.**

W przypadku uzupełnienia zbiorów, chodzi o pozyskanie materiału, którym dotychczas nie dysponowała biblioteka.

W istocie będzie więc chodzić o materiały trudno osiągalne, w tym tzw. białe kruki.

Zachowanie, a także ochrona zbioru, może odnosić się do podjęcia czynności zapobiegających utracie utworu wskutek pogorszenia się jakości nośnika materialnego, na którym został utrwalony, np. wskutek upływu czasu.

Chodzić więc może o egzemplarze utworów, które z uwagi na częstotliwość korzystania z nich podlegały daleko idącym deformacjom, uszkodzeniom, a nawet takie, które zostały zagubione lub skradzione (B. Jewuła, S. Stanisławska-Kloc, Prawo autorskie, s. 135).

Istotne jest, że egzemplarz takiego zwielokrotnienia nie ma być wypożyczany **„obok”** istniejącego dotąd egzemplarza, tylko **„zamiast”** niego, nie może więc w ten sposób zostać zwiększona liczba egzemplarzy w obiegu.

Uzupełnienie dotyczy sytuacji, gdy biblioteka, nie mając własnego egzemplarza, z wypożyczonego robi odbitkę.

Użycie przez ustawodawcę zwrotu **„sporządza” lub „zleca sporządzanie”** wskazuje, że to podmiot uprawniony musi uznać na podstawie analizy stanu swoich zbiorów, że istnieje konieczność sporządzenia kopii rozpowszechnionego utworu w celu „uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów”, a następnie sporządzić kopię we własnych zakresie lub zlecić sporządzenie tejże kopii osobie (instytucji) trzeciej.

Prawo przedruku

art. 25 ust. 1 pkt 1

Dozwolony użytek publiczny, w postaci prawa przedruku

wolno rozpowszechniać w celach informacyjnych w prasie, radiu i telewizji:

1) już rozpowszechnione:

- a) sprawozdania o aktualnych wydarzeniach,
- b) aktualne artykuły na tematy polityczne, gospodarcze lub religijne, chyba że zostało wyraźnie zastrzeżone, że ich dalsze rozpowszechnianie jest zabronione,
- c) aktualne wypowiedzi i fotografie reporterskie.

Od 20.11.2015 r.

Skreślono pkt 4:

mowy wygłoszone na publicznych zebraniach i rozprawach; nie upoważnia to jednak do publikacji zbiorów mów jednej osoby –

Prasa - wąskie rozumienie: publikacje periodyczne, które nie tworzą zamkniętej, jednorodnej całości, ukazujące się nie rzadziej niż raz do roku, opatrzone stałym tytułem lub nazwą, numerem bieżącym i datą.

Wszystkie powyższe przesłanki muszą być spełnione kumulatywnie, aby można było skorzystać z prawa przedruku zagwarantowanego art. 25,

radio i telewizja- proste kryteria techniczne (z licencji wynikającej z tego przepisu będą korzystały także tele – i radiowęzły zakładowe),

Jednodniówki i pisma okolicznościowe nie są prasą, ponieważ brak im periodyczności;

poradniki i kalendarze, choćby wydawane jako specjalny załącznik do gazety, również nie mogą być objęte licencją z art. 25, gdyż stanowią zamkniętą, jednorodną całość. To samo dotyczy broszur, książek i afiszy.

Pojęcie „prasa” nie dotyczy Internetu jako takiego, natomiast miejsce publikacji jest bez znaczenia.

Jeśli wydanie gazety publikowane jest w Internecie, to nadal mamy do czynienia z prasą.

Wyrok SA w Warszawie z dnia 19.08. 2005 r. VI ACa 330/05

Rozpowszechnianie w celu informacyjnym to jego publikowanie w celu przekazania określonej wiadomości o osobie, sprawie, zjawisku, wydarzeniu etc.;

zastosowanie art. 25 § 1 prawa autorskiego... dotyczy tzw. "przedruku", wskazując na konieczność by materiał będący przedmiotem przedruku był aktualny.

Aktualność oceniać należy przez pryzmat obiegu informacji oraz rodzaju rozpowszechnianego materiału;

z tzw. "dozwolonego użytku publicznego" może korzystać - w pojęciu rozpowszechniania, każdy z podmiotów byleby rozpowszechnianie to miało na celu przekazanie aktualnej wiadomości o wydarzeniu, osobie etc.

Zdjęcie reporterskie ma być "świadkiem" rozgrywającego się wydarzenia i służyć jako dodatkowe udokumentowanie bieżących wiadomości.

Zdjęcie reporterskie musi zatem dotyczyć aktualnych zdarzeń, kadr ma je niejako dokumentować, bowiem prawo przedruku dotyczy tylko takich ram czasowych, w jakich zachowuje aktualność z punktu widzenia szybkości obiegu informacji.

Prawo cytatu

Prawo cytatu do 20.11.2015 r.

art. 29. 1. Wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości, w zakresie uzasadnionym:

wyjaśnianiem,

analizą krytyczną,

nauczaniem

prawami gatunku twórczości.

Od 20.11.2015 r.

Art. 29.

Wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów oraz rozpowszechnione **utwory plastyczne, utwory fotograficzne lub drobne utwory w całości**, w zakresie uzasadnionym celami cytatu, takimi jak wyjaśnianie, polemika, analiza krytyczna lub naukowa, nauczanie lub prawami gatunku twórczości.

nowelizacji prawa autorskiego realizuje postulaty zawarte w unijnych dyrektywach.

jedno z europejskich zaleceń odnosi się do **poszerzenia zakresu prawa cytatu**.

Wskazane zostało wyraźne dopuszczenie cytowania w całości **utworów plastycznych oraz fotograficznych**.

Dotychczas bowiem tego rodzaju utwory budziły spory w doktrynie w kwestii tego, czy zaliczają się do tzw. utworów drobnych dopuszczonych do swobodnego cytowania w całości.

Nowe przepisy zawierają również jednoznaczne wskazanie, iż prawo cytatu można stosować jedynie do utworów **już rozpowszechnionych**.

art. 6. 1. W rozumieniu ustawy:

3) utworem rozpowszechnionym jest utwór, który **za zezwoleniem twórcy** został w jakikolwiek sposób udostępniony publicznie;

Prawo cytatu

jedno z podstawowych ograniczeń wyłącznego prawa autorskiego;

założenie - jakakolwiek działalność twórcza wymaga korzystania z osiągnięć twórczych innych podmiotów.

W działalności naukowej przywołanie cudzego utworu na zasadzie prawa cytatu może odbywać się w celu:

wyjaśnienia i nauczania (opisania zastanego/istniejącego stanu wiedzy,

zaprezentowania dotychczas wyrażanych **poglądów**;

uzupełnienia własnej **argumentacji**,

uczynienia własnych wywodów bardziej czytelnymi/jasnymi, dotyczy to m.in. opracowań o charakterze podręcznikowym, skryptów, publikacji naukowych, artykułów, referatów, komunikatów konferencyjnych);

analizy krytycznej (dla wsparcia własnej argumentacji, potwierdzenia zasadności lub wprost przeciwnie zakwestionowania cudzych poglądów, przeanalizowania, skrytykowania, recenzowania).

Warunki

tylko w dziele stanowiącym samoistną całość

art. 34 i art. 35 prawa autorskiego

bez żadnych zmian,

tak aby cytowanie nie wykraczało poza pewne granice objętościowe, jak i cel cytatu

Zakres wykorzystywanego w ramach cytatu utworu, musi pozostać odpowiedni (adekwatny) do **celu** jakiemu służy przytoczenie cudzego utworu;

ocena spełnienia tego wymogu dokonywana in casu

Przekroczenie granic dozwolonego cytatu

ze względu na **wielkość** (objętość) lub cel wykorzystania cudzego utworu skutkuje naruszeniem autorskich praw majątkowych

działanie polegające na wyborze i zaprezentowaniu „przypadkowego” fragmentu o niskim poziomie naukowym (czy np. zawierającego błąd) jako reprezentatywnego (gdy w rzeczywistości takim nie jest), dla całego cytowanego utworu może zostać uznane za naruszenie autorskiego prawa osobistego – **prawa do rzetelnego korzystania z utworu**.

Ponadto może stanowić naruszenie dobra osobistego autora cytowanego utworu w postaci **twórczości naukowej** (chronionego na podstawie art. 23-24 k.c.).

Prawo cytatu

błędne jest poprzestanie wyłącznie na określeniu stosunku fragmentu zapożyczonego do jednego z dzieł – cytowanego lub cytującego

należy wziąć pod uwagę rozmiar zarówno jednego, jak i drugiego;

to kryterium formalne jest jednym, ale nie jedynym wyznaczającym rozmiar cytatu.

Wyrok SA w Łodzi z dnia 17 grudnia 2002 r.

I ACa 254/02 - LEX nr 535064

ocena prawa do cytatu powinna być zawsze dokonywana na tle okoliczności konkretnej sprawy

błędne jest oznaczanie rozmiaru dozwolonego cytatu jako "sztywno" ustalonego ułamka w całości, która stanowi dzieło cytowane.

wyrok SN z 23.11. 2004 roku w sprawie I CK 232/04 - OSNC 2005/11/195

Przytoczenie cudzego utworu nawet w całości jest dozwolone, jeżeli następuje w celu określonym w art. 29 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, przy czym przytaczany utwór musi pozostawać w takiej proporcji do wkładu twórczości własnej, aby nie było wątpliwości co do tego, że powstało własne dzieło.

Art. 29.1. Wolno korzystać z utworów na potrzeby **parodii, pastiszu lub karykatury**, w zakresie uzasadnionym prawami tych gatunków twórczości.

Prawo do wolności wypowiedzi i swobody artystycznej.

Art. 29.2.

Wolno **w sposób niezamierzony** włączyć utwór do innego utworu, o ile włączony utwór nie ma znaczenia dla utworu, do którego został włączony.

Chodzi w nim o sytuację, w której osoba wykorzystuje część nie swojego dzieła, ale **fragment ten nie wpływa na zwiększenie wartości nowego wytworu i nie ma żadnego większego związku z materiałem, z którym został połączony.**

Taki zapis ma być szczególnie istotny dla amatorów publikujących swoje **nagrania filmowe w sieci.**

Nie będzie można ich karać za przypadkową muzykę w tle z radia ani za wykorzystanie rzeźb czy obrazów, które będą znajdowały się w ich domu, a nie będą miały żadnego związku z nagrany materiałem wideo.

utwory osierocone

Dyrektywa PE i Rady 2012/28/UE w sprawie **niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych** z dnia 25 października 2012 r. (Dz.Urz.UE.L Nr 299, str. 5)

Monopol przyznany przez państwo podmiotom praw autorskich wymaga, aby uzyskać od nich zgode na rozpowszechnianie ich utworów czy tworzenie na ich bazie utworów zależnych.

Problem pojawia się, kiedy chcąc skorzystać z chronionego utworu nie można skontaktować się z właścicielem praw do niego. Kontakt i uzyskanie odpowiedniej zgody nie jest możliwe choćby i dlatego, że właściciele praw autorskich są po prostu **nieznani**.

Po kilkudziesięciu latach od śmierci twórcy bywa czasem niemożliwe ustalenie jego autorstwa lub nawet rocznej daty zgonu. Ponieważ autorskie prawa majątkowe są dziedziczone, dodatkowym wyzwaniem bywa prawidłowe także ustalenie spadkobierców.

W takim przypadku mamy do czynienia z **utworami osieroconymi (ang. orphan works)**.

Problem ten dotyczy wg ostrożnych szacunków ok. 13% wszystkich **książek** chronionych prawem autorskim w Europie (ok. 3 mln), w przypadku **filmów** problem dotyczy ok. 225 000 utworów, jeśli chodzi o **fotografie**, to w samej Wielkiej Brytanii ok. 90% całości zbiorów znajdujących się w instytucjach publicznych można uznać za osierocone;

według danych Biblioteki Narodowej 21% filmów przechowywanych w archiwach oraz 31% książek mających więcej niż 90 lat uważane są za dzieła osierocone,

w Bibliotece Kongresu USA - dzieła osierocone to 85% nagrań muzycznych powstałych przed 1968 r., a w stosunku do 75% filmów z lat 20-tych brak osób uprawnionych.

Polska Filmoteka Narodowa na liście dzieł osieroconych umieściła 158 pozycji.

Cel dyrektywy:

rozwiązanie konkretnego problemu prawnego dotyczącego określenia **statusu utworu osieroconego** oraz jego konsekwencji w kontekście upoważnionych użytkowników i dozwolonych **sposobów korzystania** z utworów lub fonogramów, które uznano za utwory osierocone.

Artykuł 1

Przedmiot i zakres zastosowania

1. Niniejsza dyrektywa dotyczy niektórych sposobów korzystania z utworów osieroconych przez **publicznie dostępne biblioteki, placówki oświatowe oraz muzea, a także przez archiwa, instytucje odpowiedzialne za dziedzictwo filmowe lub dźwiękowe oraz nadawców publicznych** mających siedzibę w państwach członkowskich, w celu realizacji ich zadań leżących w interesie publicznym .

2. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do:

a) utworów opublikowanych w postaci książek, czasopism, gazet, magazynów oraz innych tekstów pisanych, które znajdują się w zbiorach publicznie dostępnych bibliotek, placówek oświatowych **lub** muzeów, **a także w zbiorach archiwów lub instytucji odpowiedzialnych za dziedzictwo filmowe lub dźwiękowe** ;

b) utworów filmowych lub audiowizualnych i fonogramów znajdujących się w zbiorach publicznie dostępnych bibliotek, placówek oświatowych lub muzeów, a także w zbiorach archiwów lub instytucji odpowiedzialnych za dziedzictwo filmowe lub dźwiękowe; oraz

c) utworów filmowych lub audiowizualnych i fonogramów wyprodukowanych przez nadawców publicznych do dnia 31 grudnia 2002 r. włącznie i znajdujących się w ich archiwach, **które to utwory są chronione prawami autorskimi lub pokrewnymi i które zostały po raz pierwszy opublikowane na terytorium państwa członkowskiego, lub – w przypadku braku publikacji – po raz pierwszy nadane na terytorium państwa członkowskiego.**

Art.2 utwory osierocone

1. Utwór lub fonogram uznaje się za utwór osierocony, jeżeli żaden z podmiotów uprawnionych do niego **nie jest znany** lub, nawet jeżeli chociaż jeden z nich jest znany, żaden **nie został odnaleziony** pomimo starannego poszukiwania podmiotów uprawnionych, przeprowadzonego i zarejestrowanego zgodnie z art. 3.

Art.2 utwory osierocone

3. Ust. 2 nie narusza praw do utworu lub fonogramu podmiotów uprawnionych, które są **znane i zostały odnalezione**.

4. Art. 5 stosuje się odpowiednio do podmiotów uprawnionych do utworów, o których mowa w ust. 2, które to podmioty nie są znane i nie zostały odnalezione.

5. Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla przepisów krajowych dotyczących utworów **anonimowych lub powstałych pod pseudonimem**.

Artykuł 5

Unieważnienie statusu utworu osieroconego

Państwa członkowskie zapewniają podmiotowi uprawnionemu do utworu lub fonogramu uznanego za utwór osierocony możliwość unieważnienia, w **dowolnym momencie**, statusu utworu osieroconego, w zakresie przysługujących mu praw .

Art. 6

5. Państwa członkowskie zapewniają podmiotom uprawnionym, które dokonały unieważnienia statusu utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną jako utworów osieroconych, **godziwą rekompensatę** za korzystanie przez organizacje, o których mowa w art. 1 ust. 1, z takich utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu.

Państwa członkowskie mają swobodę wyboru okoliczności, w których ma miejsce wypłata takiej rekompensaty.

Wysokość rekompensaty jest ustalana – w granicach określonych w prawie Unii – na podstawie prawa państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma organizacja korzystająca z danego utworu osieroconego.

Głosy krytyczne

Zbyt wąski zakres przedmiotowy - tylko **książki, magazyny, czasopisma czy filmy;**

Zbyt wąski zakres podmiotowy - dyrektywa nie przewiduje wykorzystywania dzieł nieznanych twórców przez **prywatne firmy** czy **organizacje zbiorowego zarządzania**.

Kazuistyka wymagań w zakresie prowadzenia starannych poszukiwań prowadzonych w celu identyfikacji uprawnionych do dzieł osieroconych.

Obciążenie użytkowników obowiązkiem uiszczenia godziwej rekompensaty na rzecz uprawnionych za przeszłe korzystanie z utworu.

Krytyka zakresu dyrektywy

Zrealizowanie celów dyrektywy może zapewnić tylko i wyłącznie objęcie jej zakresem **wszystkich rodzajów chronionych utworów**, w tym zarówno dzieł **nieopublikowanych**, jak i opublikowanych, a także utworów osieroconych częściowo.

Wyłączenie z jej zakresu **użytku komercyjnego** utworów osieroconych, co sprzeciwia się wprost założeniom projektu (wspomożenie kosztownego procesu digitalizacji zbiorów).

Implementacja dyrektywy

Oddział 5 ^{od} 20.11.2015 r.

Dozwolony użytek utworów osieroconych

Art. 35⁵. 1. Utworami osieroconymi są:

- 1) utwory opublikowane w **książkach, dziennikach, czasopismach lub innych formach publikacji drukiem**,
- 2) utwory **audiowizualne**, a także utwory zamówione lub włączone do utworów audiowizualnych lub utrwalone na wideogramach, w zakresie korzystania z utworu audiowizualnego lub wideogramu jako całości,
- 3) **utwory utrwalone na fonogramach**

- znajdujące się w zbiorach podmiotów, o których mowa w ust. 2, jeżeli uprawnieni, którym przysługują autorskie prawa majątkowe do tych utworów w zakresie pól eksploatacji wymienionych w ust. 2, nie zostali ustaleniu lub odnalezieni pomimo przeprowadzenia poszukiwań, o których mowa w art. 35.6.

Zgodnie z **art. 35.5 ust. 2 PrAut** uprawnionymi do korzystania z utworów osieroconych są:

- 1) archiwa,
- 2) instytucje oświatowe,
- 3) uczelnie,
- 4) instytuty badawcze prowadzące działalność, o której mowa w art. 2 ust. 3 ustawy z 30.4.2010 r. o instytutach badawczych,

5) instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk prowadzące działalność, o której mowa w art. 50 ust. 4 ustawy z 30.4.2010 r. o Polskiej Akademii Nauk,

6) biblioteki i muzea,

7) instytucje kultury, których statutowym zadaniem jest gromadzenie, ochrona i upowszechnianie zbiorów dziedzictwa filmowego lub fonograficznego,

8) publiczne organizacje radiowe i telewizyjne.

takie instytucje kultury jak teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, instytucje filmowe niemające w statucie gromadzenie/ochrona zbiorów dziedzictwa filmowego lub fonograficznego, kina, domy kultury, galerie sztuki oraz ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury (inne niż biblioteki, archiwa i muzea) **nie będą mogły korzystać z dobrodziejstwa rozpowszechniania „dzieł osieroconych”;**

jest to dla nich sytuacja niekorzystna, bo bardzo często właśnie w galeriach, domach kultury czy teatrach znajdują się dzieła osierocone.

Beneficjentami tej regulacji nie mogą być z pewnością również **osoby fizyczne** (które przecież posiadają szereg osieroconych dzieł opublikowanych – stare plakaty, gazety, czasopisma itp.).

Ustawodawca przewiduje możliwość osiągania przychodów z takiego korzystania, o ile przychody te zostaną przeznaczone na pokrycie bezpośrednich kosztów digitalizacji i publicznego udostępniania utworów osieroconych (**art. 35.5 ust. 3 zd. 2 PrAut**).

Beneficjenci tej formy dozwolonego użytku **mogą wyłącznie:**

1) zwielokrotniać utwory osierocone opublikowane, a w przypadku braku publikacji – nadane po raz pierwszy na terytorium Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz

2) udostępniać je publicznie w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym (głównie Internet).

zawężono pola eksploatacji jedynie do ww. dwóch możliwości **zwielokrotniania** oraz **publicznego udostępniania w Internecie**.

nie ma więc możliwości publicznego wykonania, publicznego wystawienia, publicznego wyświetlenia, publicznego odtworzenia oraz nadawanie i reemitowanie.

beneficjenci mogą jedynie zwielokrotnić te utwory i udostępniać je publicznie (ale jedynie w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w czasie i w miejscu przez siebie wybranym).

B. Podmiot stosunku prawnego na gruncie prawa autorskiego

twórca utworu i jego status prawny (domniemanie autorstwa, twórca anonimowy, nieznany, nieujawniony, współtwórcy i ich prawa do utworów);

Twórca utworu i jego status

Art. 8. 1. Prawo autorskie przysługuje twórcy, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

podstawowa zasada:

prawo autorskie powstaje w sposób pierwotny na rzecz twórcy

Wyjątki:

art. 11 (autorskie prawa majątkowe do utworu zbiorowego)

art. 70 ust. 1 (autorskie prawa majątkowe do utworu audiowizualnego)

art. 74 ust. 3 (autorskie prawa majątkowe do programu komputerowego)

Utwory zbiorowe

Art. 11.

Autorskie prawa majątkowe do utworu zbiorowego, w szczególności do encyklopedii lub publikacji periodycznej, przysługują producentowi lub wydawcy, a do poszczególnych części mających samodzielne znaczenie - ich twórcom.

Domniemywa się, że producentowi lub wydawcy przysługuje prawo do tytułu.

utwór zbiorowy (art.11) a utwór wspólny (art.9) - cecha odróżniająca to brak istnienia pomiędzy twórcami porozumienia co do ostatecznego kształtu dzieła, który to kształt zależy w przeważającej mierze od wydawcy.

wydawcy przysługuje całość autorskich praw majątkowych, a zatem nie musi on uzyskiwać zgody autorów poszczególnych części na dalsze wykorzystanie ich utworów składających się na utwór zbiorowy.

art. 70. ust. 1

Domniemywa się, że producent utworu audiowizualnego nabywa na mocy umowy o stworzenie utworu albo umowy o wykorzystanie już istniejącego utworu wyłączne prawa majątkowe do eksploatacji tych utworów w ramach utworu audiowizualnego jako całości.

Art. 74 ust. 3

Prawa majątkowe do programu komputerowego stworzonego przez pracownika w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy przysługują pracodawcy, o ile umowa nie stanowi inaczej.

Domniemanie autorstwa

Art. 8 ust. 2

Domniemywa się, że twórcą jest osoba, której nazwisko w tym charakterze uwidoczniono na egzemplarzach utworu **lub** której autorstwo podano do publicznej wiadomości w jakikolwiek inny sposób w związku z rozpowszechnianiem utworu.

Domniemanie autorstwa

Przepis art. 8 ust. 2 - **domniemanie prawne** zwykłe co do faktu **autorstwa utworu**.

Nie jest ono równoznaczne z domniemaniem przysługiwania praw autorskich, chodzi tu bowiem jedynie o domniemanie określonego przymiotu faktycznego (autorstwa), z którym dopiero ustawa łączy skutki prawne.

nie można mówić o jakimkolwiek **nabyciu praw autorskich w dobrej wierze** ze względu na zawarcie umowy z osobą, której nazwisko podane było jako nazwisko twórcy.

przepis art. 8 ust. 2 stosuje się odpowiednio do **praw pokrewnych** (art. 101)

skutki prawne domniemanie polegają na **przeniesieniu w razie sporu ciężaru dowodu** co do wykazania autorstwa na osobę, która przeczy temu domniemaniu

Twórca anonimowy

Do sfery praw osobistych twórcy należy **ujawnienie autorstwa**;

Twórca może swe autorstwo zataić przez **publikację utworu anonimowo, pod pseudonimem lub pod kryptonimem**.

art. 8 ust. 3 - dopóki twórca nie ujawnił swojego autorstwa, w wykonywaniu prawa autorskiego zastępuje go producent lub wydawca, a w razie ich braku - właściwa organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi.

Twórca anonimowy

Wyrok SN- I CK 232/04 z 23.11 2004 r.

Anonimowe opublikowanie utworu jest prawem twórcy.

Nie stwarza to jednak w żadnym wypadku domniemanie, że twórca publikujący utwór anonimowo upoważnia w ten sposób inne osoby do przejmowania jego twórczości.

Współtwórczość

Art. 9.

1. Współtwórcom przysługuje prawo autorskie wspólnie.

Domniemywa się, że wielkości udziałów są równe. Każdy ze współtwórców może żądać określenia wielkości udziałów przez sąd, na podstawie wkładów pracy twórczej.

2. Każdy ze współtwórców może wykonywać prawo autorskie do swojej części utworu mającej samodzielne znaczenie, bez uszczerbku dla praw pozostałych współtwórców.

3. Do wykonywania prawa autorskiego do całości utworu potrzebna jest zgoda wszystkich współtwórców. W przypadku braku takiej zgody każdy ze współtwórców może żądać rozstrzygnięcia przez sąd, który orzeka uwzględniając interesy wszystkich współtwórców.

Postacie współtwórczości

NIEROZŁĄCZNE

nie można wyodrębnić wkładów poszczególnych współtwórców i w konsekwencji samodzielnej eksploatacji wkładu np. komiks, np. dzieło audiowizualne

ROZŁĄCZNE

takie, które pochodzą od kilku twórców, których wkłady twórcze mają samodzielne znaczenie np.: kazusy z prawa autorskiego, kazusy z prawa własności przemysłowej, kazusy z prawa prasowego

WARUNKI

W obu przypadkach warunkiem koniecznym dla klasyfikacji utworu jako współautorskiego jest porozumienie twórców.

wspólny cel ich działania,

dążenie do stworzenia wspólnego dzieła.

porozumienie może mieć charakter faktyczny (nie jest wymagana jakakolwiek określona forma).

Drugim warunkiem jest to, by praca intelektualna każdego ze współtwórców skutkowałą twórczością

Nie można bowiem przyznać statusu współtwórcy osobie, która przy tworzącym się dziele wykonywała **czynności o charakterze technicznym**, rzemieślniczym, pomocniczym, choćby bardzo doniosłych, warunkujących powstanie utworu.

Wprowadzenie do utworu, będącego podręcznikiem akademickim poprawek niemających charakteru merytorycznego, a jedynie będących poprawkami stylistycznymi czy korektorskimi, nie jest przejawem działalności twórczej i nie uzasadnia przyznania tej osobie praw autorskich.

O tym, kto jest współtwórcą utworu, rozstrzyga **stan faktyczny**.

Materia ta nie może być przedmiotem regulacji umownej (irrelevantne – nazwanie kogoś autorem)

Natomiast z faktu wspólnego zawarcia umowy wydawniczej i tolerowania tego stanu przez dłuższy okres, jak również z opublikowania dzieła jako dzieła wspólnego, wynika **domniemanie współautorstwa**, które osoba uważająca się za wyłącznego twórcę powinna obalić.

PLAGIAT

Pojęcie to nie tylko nie jest jednoznacznie definiowane, ale nawet nie jest używane w aktach prawnych,

jest ono na ogół rozumiane jako **przywłaszczenie autorstwa** cudzego utworu, odkrycia, pomysłu, wyniku naukowego, wynalazku lub innego osiągnięcia intelektualnego.

Przywłaszczenie cudzego autorstwa może mieć postać plagiatu oczywistego (jawnego) lub też plagiatu ukrytego.

Plagiat jawny polega na przejęciu cudzego utworu w całości lub w znacznej jego części w niezmienionej postaci lub ze zmianami, które są niewielkie.

Plagiat ukryty zaś wyraża się w reprodukcji cudzego utworu w istotnych elementach jego treści, lecz w postaci mniej lub bardziej przekształconej

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 15.09.1995 roku – I ACr 620/95

Nie jest plagiatem dzieło, które powstaje w wyniku zupełnie odrębnego, niezależnego procesu twórczego, nawet jeżeli posiada treść i formę zbliżoną do innego utworu.

Możliwe są sytuacje, w których dwóch twórców, niezależnie od siebie, wykorzystuje w utworze ten sam pomysł i opracowuje go przy użyciu bardzo zbliżonych środków artystycznych.

Art. 115 PrAut

1. Kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

2. Tej samej karze podlega, kto rozpowszechnia bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie albo publicznie zniekształca taki utwór, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie.

Ghostwriter

Ghostwriter („pisarz-duch”, „pisarz-widmo”) autor tekstu sygnowanego cudzym nazwiskiem – ów autor pozostaje w ukryciu i nie ujawnia nazwiska czy pseudonimu.

Zakaz ujawniania autorstwa ghostwriterów zwykle zostaje zapisany w umowie z zamawiającym napisanie dzieła, choć czasem wskazuje się go w książce poprzez zamieszczenie noty „opracował”.

Konstrukcyjnie - należy wykluczyć w tych sytuacjach zarówno przeniesienie osobistego prawa do autorstwa, jak i skuteczne zrzeczenie się tego prawa;

brak także dostatecznych podstaw do dopatrywania tu jakiegokolwiek innej czynności prawnej o charakterze rozporządzającym

Obiektywnie - dochodzi wówczas do naruszenia dobra osobistego.

Niemniej ze względu na udzieloną przez twórcę (podlegającą zawsze odwołaniu) zgodę na fałszywe oznaczenie autorstwa, uchylona zostaje bezprawność naruszenia jego dobra osobistego

autorskie prawa osobiste, obejmujące m.in. prawo do autorstwa utworu oraz oznaczania utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo, nie podlegają zrzeczeniu się lub zbyciu.

Nie można zatem zrzec się autorstwa utworu, można jedynie wydać go anonimowo (co nie znaczy pod cudzym nazwiskiem).

Taka umowa *ghostwriterska* powinna być zatem nieważna.

Praktyka nieco złagodziła ten przepis.

Dopuszcza się powszechnie pisanie na zlecenie utworów **krótkich** (przemówień, pism, mów).

Natomiast nagannie należy ocenić wydawanie sporządzanych na zlecenie np. **autobiografii** czy **wspomnień**.

W takim przypadku autorami książki powinni być zarówno zamawiający, jak i sporządzający jako współtwórcy. Oczywiście również sprzeczne z prawem jest pisanie za kogoś **prac naukowych**.

Utwory pracownicze

Art. 12

1. Jeżeli ustawa lub umowa o pracę nie stanowią inaczej, **pracodawca**, którego pracownik stworzył utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy, nabywa z chwilą przyjęcia utworu autorskie prawa majątkowe w granicach wynikających z celu umowy o pracę i zgodnego zamiaru stron.

autorskie prawa majątkowe **pierwotnie** powstają na rzecz twórcy;

dopiero w chwilą przyjęcia utworu – **w sposób pochodny na rzecz pracodawcy**

w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy – należy interpretować w sposób ścisły;

umowy o dzieło i umowy o świadczenie usług – wyłączone

Art. 14.

1. Jeżeli w umowie o pracę nie postanowiono inaczej, instytucji naukowej przysługuje pierwszeństwo opublikowania utworu naukowego pracownika, który stworzył ten utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy.

Twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.

Pierwszeństwo opublikowania wygasa, jeżeli w ciągu **sześciu miesięcy** od dostarczenia utworu nie zawarto z twórcą umowy o wydanie utworu albo jeżeli w okresie dwóch lat od daty jego przyjęcia utwór nie został opublikowany

Art. 14

lex specialis w stosunku do art. 12 i wyłącza jego stosowanie w odniesieniu do sytuacji objętych swoją hipotezą.

rozwiązanie jest zdecydowanie **korzystniejsze dla twórcy** niż to, które przewidziane jest w regulacji generalnej odnoszącej się do pozostałych „utworów pracowniczych” (art. 12).

ma charakter **względnie obowiązujący**.

C. Treść prawa autorskiego

autorskie prawa osobiste i ich ochrona;

autorskie prawa majątkowe i ich ochrona;

Autorskie prawa osobiste

Art. 16. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, autorskie prawa osobiste chronią **nieograniczoną w czasie i niepodlegającą zrzeczeniu się lub zbyciu** więź twórcy z utworem, a w szczególności prawo do:

- 1) autorstwa utworu;
- 2) oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo;
- 3) nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania;
- 4) decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności;
- 5) nadzoru nad sposobem korzystania z utworu.

naruszenie prawa do integralności utworu

zniekształcenie dźwięku ilustracji muzycznej przy sporządzaniu kopii ekranowych oraz rozpowszechnianiu tak spaczzonego utworu pod nazwiskiem autora

reprodukowanie kopii medalu, które ze względów technicznych miały nieostre kontury i przez to różniły się od oryginalnego projektu

wydawca, który wbrew żądaniom twórcy, nie uniemożliwił mu wypowiedzenia się co do redakcyjnych, merytorycznych zmian w opublikowanym utworze, narusza autorskie dobra osobiste twórcy

zastrzeżenie redakcji czasopisma o prawie skracania materiałów niezamówionych nie upoważnia do naruszania prawa do integralności utworu

Naruszenie integralności utworu?

emitowanie (lub inne rozpowszechnianie) "**koloryzowanej wersji filmu**", zrealizowanego pierwotnie w formie "czarno-białej", niezależnie od okoliczności, czy w trakcie tworzenia filmu dostępna była już technika filmów barwnych;

przerywanie emisji filmu reklamami w miejscach uprzednio przez twórców nie przewidzianych do tego celu.

Z orzecznictwa sądowego...

W ocenie Sądu Okręgowego ingerencja pracownika pozwanej w sporne zdjęcie nie spowodowała zmiany jego artystycznego wyrazu. Zdjęcie umieszczone na pisemnym zaproszeniu nadal zawierało wizerunek Czesława Miłosza, który został zmniejszony do popiersia poety w półzbliżeniu.

Takie wykadrowanie zdjęcia było uzasadnione ze względu na techniczne wymiary zaproszenia.

Czy doszło do naruszenia integralności utworu?

Jak czytamy w uzasadnieniu orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 października 1997 r. (sygn. akt I ACa 477/97, LEX nr 533708), nie ma podstaw do przyjęcia takiej "absolutnej" interpretacji przepisu art. 16 pkt 3 Prawa autorskiego, która w każdej dowolnej zmianie jakiegokolwiek elementu treści lub formy utworu dostrzega naruszenie prawa do jego integralności.

Prawo to, tak jak i inne autorskie prawa osobiste, chroni "**więź twórcy z utworem**" (art. 16 in principio Prawa autorskiego).

Tak ujęta funkcja prawa do integralności utworu rozstrzyga o tym, że oceny naruszenia tego prawa są zależne od ustalenia ingerencji w "więź twórcy z utworem".

Nie każda zatem zmiana dowolnego elementu treści lub formy utworu narusza prawo do jego integralności, lecz tylko taka jego zmiana, która "zrywa" lub "osłabia" więź twórcy z utworem, usuwa lub narusza więź między utworem a cechami indywidualizującymi jego twórcę.

Tak oznaczonych cech naruszenia prawa do integralności utworu nie spełniają, rzecz jasna, takie drobne zmiany elementów jego treści lub formy, które nie uchylają atrybucji utworu.

Skutki naruszenia osobistych praw autorskich

Kto może naruszyć osobiste prawa autorskie?

Każda osoba, która bezprawnie wkracza w autorskie prawa osobiste.

Za szkodę odpowiedzialny jest nie tylko ten, kto ją bezpośrednio wyrządził, lecz także ten, kto inną osobę do wyrządzenia szkody nakłonił

albo był jej pomocny, jak również ten

kto świadomie skorzystał z wyrządzonej drugiemu szkody.

Charakter odpowiedzialności

odpowiedzialność z tytułu naruszenia autorskich dóbr osobistych jest **odpowiedzialnością obiektywną**, niezależną od winy i dobrej lub złej wiary osoby, która się naruszenia dopuściła,

natomiast uznanie, że sprawca był ewentualnie w dobrej wierze, może mieć wpływ na dobór środków, które mają służyć do usunięcia skutków naruszenia.

w razie przyjęcia takiego stanu środki te powinny być umiarkowane.

roszczenia służące ochronie autorskich praw osobistych

Twórca, którego autorskie prawa osobiste zostały zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania.

W razie dokonanego naruszenia może także żądać, aby osoba, która dopuściła się naruszenia, **dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków**, w szczególności aby złożyła publiczne oświadczenie o odpowiedniej treści i formie.

Jeżeli naruszenie było zawinione, sąd może przyznać twórcy odpowiednią sumę pieniężną tytułem **zadośćuczynienia za doznaną krzywdę** lub

- na żądanie twórcy - zobowiązać sprawcę, aby uiścił odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez twórcę cel społeczny.

Autorskie prawa majątkowe

Art. 17. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, twórcy przysługuje wyłączne prawo do

korzystania z utworu

rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz

wynagrodzenia za korzystanie z utworu.

Pole eksploatacji – sposób wykorzystania utworu mający samodzielne ekonomiczne znaczenie

utrwalanie i zwielokrotnianie (wytwarzanie egzemplarzy utworu),

obrót oryginałem utworu lub egzemplarzami, na których go utrwalono (użyczenie, najem, wprowadzenie do obrotu),

rozpowszechnienie inną metodą (publiczne wykonanie, wyświetlanie, emitowanie, reemitowanie, publiczne udostępnienie (Internet))

opracowanie lub zwielokrotnienie bazy danych spełniającej cechy utworu, dokonane przez legalnego użytkownika bazy danych lub jej kopii, **nie wymaga zezwolenia autora bazy danych**, jeśli jest ono konieczne dla dostępu do zawartości bazy danych i normalnego korzystania z jej zawartości.

Jeżeli użytkownik jest upoważniony do korzystania tylko z części bazy danych, niniejsze postanowienie odnosi się tylko do tej części.

Roszczenia z tytułu naruszenia autorskich praw majątkowych

Po wyroku TK sygn. akt SK 32/14

Art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631, Nr 94, poz. 658 i Nr 121, poz. 843, z 2007 r. Nr 99, poz. 662 i Nr 181, poz. 1293, z 2009 r. Nr 157, poz. 1241 oraz z 2010 r. Nr 152, poz. 1016) w zakresie, w jakim uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa, naprawienia wyrządzonej szkody poprzez zapłatę **sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej - w przypadku gdy naruszenie jest zawinione - trzykrotności stosownego wynagrodzenia**, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Z uzasadnienia...

ustawodawca nie może w sposób całkowicie arbitralny określać zasad rekompensowania szkody poniesionej przez twórców, odwołując się do argumentacji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku w sprawie **ACI Adam z dnia 10 kwietnia 2014 r. (sygn. C-435/12)**.

W przywołanym wyroku TS UE wskazał, że system opłaty licencyjnej ustanowiony przed dane państwo członkowskie musi dążyć do utrzymania **równowagi pomiędzy prawami i interesami twórców a prawami i interesami użytkowników chronionych dóbr**.

Z uzasadnienia...

co prawda można uznać za dopuszczalne rozwiązania, w których w praktyce wysokość roszczenia opartego na opłacie ryczałtowej będzie wyższa od poniesionej szkody, **niedopuszczalne** jest jednak, aby uprawnieni z autorskich praw majątkowych cieszyli się ochroną tak silną, że wysokość przysługującego im roszczenia mogłaby być **całkowicie oderwana od szkody** jaką ponieśli i stanowiła jej wielokrotność.

Sprawa toczyła się na skutek skargi konstytucyjnej o zbadanie zgodności tego artykułu z Konstytucją, złożonej przez UPC Polska sp. z o.o.

Skarżąca odwołała się w skardze do orzeczenia wydanego 14 października 2013 r. przez Sąd Apelacyjny w Warszawie (sygn. VI ACa 208/13), w którym zasądzono od niej na rzecz Stowarzyszenia Filmowców Polskich **wielomilionowe odszkodowanie** stanowiące trzykrotność wynagrodzenia, jakie przysługiwałoby SFP.

UPC w skardze wskazała m.in. na naruszenie **prawa do równej ochrony w zakresie własności i innych praw majątkowych, prawa do równego traktowania, oraz prawa do bycia niedyskryminowanym**.

Orzecznictwo sądów powszechnych

Jedna ze spraw, której rozstrzygnięcie oparto na ww. wyroku toczyła się przed Sądem Apelacyjnym w Krakowie (sygn. akt I ACa 1251/15).

Dotyczyła ona naruszenia autorskich praw majątkowych do artystycznej fotografii wykonanej znanej socjolożce prof. Jadwidze Staniszkis.

Zdjęcie to zostało bez zgody fotografa kilkakrotnie wykorzystane na stronie internetowej jednej ze stacji radiowych.

O ile kwestia zawinienia przy naruszeniu autorskich praw majątkowych do fotografii okazała się być bezsporna w ocenie sądów, problem **wysokości dochodzonego odszkodowania** wzbudził uzasadnione wątpliwości.

Powód wskazał, że utwór ten został wykorzystany przez pozwanego przez co najmniej 11-krotne zamieszczenie i rozpowszechnianie za pomocą dwóch witryn internetowych(...)i (...).

Powód twierdził, że naruszenie było zawinione i przyjmował, że właściwe wynagrodzenie za **jednorazową publikację zdjęcia wynosi 400 zł**.

Wyrok

Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z dnia 27 lipca 2015 r.

I ACa 110/15

Konsekwencją tego orzeczenia jest więc uznanie, że art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b u.p.a. uprawnia osobę, której autorskie prawa majątkowe zostały naruszone do żądania naprawienia wynikłej z tego szkody poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości **odpowiadającej dwukrotności stosownego wynagrodzenia, niezależnie od tego, czy naruszającemu można przypisać winę.**

Ale to nie koniec...

Sąd Najwyższy zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniem zmierzającym do wykazania czy **przepis art. 79 ust. 1 pkt 3 lit b ustawy o prawie autorskim** w zakresie w którym reguluje możliwość żądania dwukrotności (o której nie ma mowy w wyroku TK) lub trzykrotności stosownego wynagrodzenia, jest zgodny z **art. 13 dyrektywy 2004/48 WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania prawa własności intelektualnej (Dz.Urz. UE.L. 2004, nr 157.45).**

Z uzasadnienia...

„Dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej przewiduje, że uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone ma prawo do odszkodowania.

W art. 13 Dyrektywy wskazuje się, że odszkodowanie to może obejmować wszelkie uszczerbki (**damnum emergens**) oraz utracone zyski (**lucrum cessans**).

Co więcej, Dyrektywa dopuszcza, aby odszkodowanie mogło obejmować również we właściwych przypadkach, **elementy inne niż czynniki ekonomiczne, w rodzaju np. uszczerbku moralnego jaki naruszenie spowodowało właścicielowi praw.**

Rodzi się wobec tego pytanie, czy Dyrektywa może być tak interpretowana, że uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, będzie miał prawo dochodzenia odszkodowania wykazując tylko samo zdarzenie naruszające jego prawa, sąd zaś, gdy taki dowód zostanie przeprowadzony, **nie ma już obowiązku badania wysokości szkody**, tylko zasądza odszkodowanie w wysokości zryczałtowanej, określonej z góry w ustawie.

Takie odszkodowanie polega na obowiązku zapłaty kwoty w wysokości odpowiadającej dwukrotności, a w przypadku gdy naruszenie jest zawinione – trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu.

Zdaniem Sądu Najwyższego, zasądzenie takiej kwoty nie ma charakteru odszkodowania, ale jest to rodzaj **kary**. (...)

Skoro przyznanie dwukrotnego lub trzykrotnego stosownego wynagrodzenia może nastąpić bez zbadania, jak to się ma do wyrządzonej uprawnionemu szkody, to znaczy, iż nie ma ono charakteru kompensacyjnego, lecz wyraźnie **charakter represyjny**.

Dyrektywa zaś, co wynika z art. 13 oraz co podkreśla pkt 26 jej Preambuły, nie ma na celu wprowadzania odszkodowań o charakterze kary” (postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 15 maja 2015 r. V CSK 41/14).

Stanowisko doktryny

ustawodawca powinien podjąć niezwłoczne działania, celem uniknięcia rozbieżności, jakie mogą powstać pomiędzy interpretacją art. 79 PrAut, przyjmowaną w orzecznictwie, a **generalną zasadą wyrażoną w wyroku TK, który podważył sam mechanizm dochodzenia zryczałtowanego odszkodowania** (wyrok dotyczący niekonstytucyjności w zakresie trzykrotności wynagrodzenia wynikał ze związania TK zakresem zaskarżenia).

Przy czym w trakcie prac legislacyjnych należy wziąć pod uwagę zarówno dostosowanie komentowanego przepisu do jego pełnej zgodności z konstytucją, jak i potrzebę zapewnienia skutecznej ochrony majątkowych praw autorskich.

Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych

Art. 41

1. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej:

1) **autorskie prawa majątkowe** mogą przejść na inne osoby w drodze dziedziczenia lub na podstawie umowy;

2) nabywca autorskich praw majątkowych może przenieść je na inne osoby, chyba że umowa stanowi inaczej.

2. Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych lub umowa o korzystanie z utworu, zwana dalej "licencją", **obejmuje pola eksploatacji wyraźnie w niej wymienione**.

3. Nieważna jest umowa w części dotyczącej wszystkich utworów lub wszystkich utworów określonego rodzaju tego samego twórcy mających powstać w przyszłości.

4. Umowa może dotyczyć tylko pól eksploatacji, które są znane w chwili jej zawarcia.

5. Twórca utworu wykorzystanego lub włączonego do utworu audiowizualnego oraz utworu wchodzącego w skład utworu zbiorowego, po powstaniu nowych sposobów eksploatacji utworów, nie może bez ważnego powodu odmówić udzielenia zezwolenia na korzystanie z tego utworu w ramach utworu audiowizualnego lub utworu zbiorowego na polach eksploatacji nieznanych w chwili zawarcia umowy.

Czas trwania autorskich praw majątkowych

Autorskie prawa majątkowe

Autorskie prawa majątkowe ze swojej istoty są prawami podlegającymi ograniczonej czasowo ochronie.

W praktyce - czas trwania autorskich praw majątkowych jest **bardzo długi** – znakomita większość twórczości dwudziestowiecznej ciągle podlega ochronie prawnoautorskiej.

Czas trwania autorskich praw majątkowych liczymy w latach pełnych od roku następnego, w którym nastąpiło zdarzenie, od którego zaczyna się bieg terminów upływu ochrony.

Jeśli więc śmierć autora nastąpiła 1 lipca 2002 roku, to okres ochrony upłynie 31 grudnia 2073 roku.

sposób liczenia upływu ochrony autorskich i pokrewnych praw majątkowych nie jest zależny od tego w czym władaniu w danej chwili znajdują się te prawa, autora, artysty wykonawcy czy innego podmiotu, który je od nich nabył,

nie ma znaczenia też, kto jest właścicielem oryginałów utworów.

autorskie prawa majątkowe gasną z upływem **lat siedemdziesięciu**:

- 1) od **śmierci twórcy**, a do utworów współautorskich - od śmierci współtwórcy, który przeżył pozostałych;
- 2) w odniesieniu do utworu, którego **twórca nie jest znany** - od daty pierwszego rozpowszechnienia, chyba że pseudonim nie pozostawia wątpliwości co do tożsamości autora lub jeżeli autor ujawnił swoją tożsamość;
- 3) w odniesieniu do utworu, do którego autorskie prawa majątkowe przysługują z mocy ustawy innej osobie niż twórca - od daty rozpowszechnienia utworu, a gdy utwór nie został rozpowszechniony - od daty jego ustalenia;
- 4) w odniesieniu do **utworu audiowizualnego** - od śmierci najpóźniej zmarłej z wymienionych osób: głównego reżysera, autora scenariusza, autora dialogów, kompozytora muzyki skomponowanej do utworu audiowizualnego.

Od 1 sierpnia 2015 roku

Dodano pkt 5:

- 5) w odniesieniu do utworu słowno-muzycznego, jeżeli utwór słowny i utwór muzyczny zostały stworzone specjalnie dla danego utworu słowno-muzycznego - od śmierci później zmarłej z wymienionych osób: autora utworu słownego albo kompozytora utworu muzycznego.

autorskie prawa majątkowe, należące pierwotnie do **twórcy**, gasną z upływem 70 lat od śmierci twórcy,

a do utworów **współautorskich**, od śmierci ostatniego współtwórcy, który przeżył pozostałych.

gdy twórca ukrył się **pod pseudonimem** (faktycznym a nie artystycznym) lub zażyczył sobie anonimowości przy rozpowszechnianiu jego utworu (kompozycji, słów) - 70 lat liczymy od daty pierwszego udostępnienia utworu publiczności.

jeśli jednak w tym czasie autor **ujawni swoją tożsamość**, powracamy do zwykłego liczenia, od śmierci twórcy.

Podczas pozostawiania autora anonimowym lub ukrywania się pod pseudonimem, w wykonywaniu prawa autorskiego zastępuje go wydawca, producent lub właściwa organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi.

Utwór audiowizualny

autorskie prawa majątkowe gasną z upływem 70 lat od śmierci najpóźniej zmarłego z następujących współtwórców: głównego reżysera,

autora scenariusza,

autora dialogów,

kompozytora muzyki skomponowanej do tego utworu.

W ustawie o prawie autorskim z **1926 roku** okres ochrony autorskich praw majątkowych wynosił co do zasady **pięćdziesiąt lat**.

b) W ustawie o prawie autorskim z **1952 roku** okres ochrony autorskich praw majątkowych wynosił co do zasady **dwadzieścia lat**.

c) W **1976 roku** czas trwania autorskich praw majątkowych został wydłużony do **dwudziestu pięciu lat**.

d) Z chwilą wejścia w życie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z **1994 roku**, czas trwania autorskich praw majątkowych został ponownie wydłużony do **pięćdziesięciu lat**.

e) W **2000 roku** nastąpiło kolejne przedłużenie czasu trwania autorskich praw majątkowych – do **siedemdziesięciu lat**.

Zasada nowej ustawy: jeśli prawa autorskie do utworu wygasły wskutek upływu czasu na podstawie poprzednich przepisów, a zgodnie z przepisami obecnie obowiązującymi jeszcze by istniały – **majątkowe prawo autorskie do takich utworów odżywa**.

Przykład

Autorskie prawa majątkowe do utworu, którego twórca zmarł w 1953 roku, wygasły w roku 1974.

Tymczasem zgodnie z normami wprowadzonymi w 1994 roku, czas trwania tych praw trwałby do 2004 roku, a stosownie do nowelizacji z 2000 roku, czas trwania tych praw został przedłużony do 2024 roku.

Oznacza to, że w okresie od 1974 do 1994 roku utwór znajdował się w domenie publicznej, po czym od dnia wejścia w życie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 1994 roku, aż do 31 grudnia 2024 roku, ponownie jest chroniony autorskimi prawami majątkowymi.

Wydłużanie czasu trwania ochrony autorskich praw majątkowych

Korzyści z egzekucji majątkowych praw autorskich służą znacznie częściej **wydawcom** a nie samym twórcom - wydawcy czasopism naukowych, producenci filmowi, wytwórnie płytowe, jak też wydawcy literatury.

Jeśli zbliża się termin ich wygaśnięcia pojawia się silny nacisk na ustawodawców aby ci **przedłużyli ochronę** o kolejnych parę lat - koncern Disney'a, który wykupił prawa autorskie do książek o Kubusiu Puchatku od brytyjskiego wydawcy, a następnie wygrał proces ze spadkobiercami autora, czerpie korzyści z monopolu na tę postać literacką sięgające ok 1 miliarda USD rocznie).

Monopol - możliwość kontrolowania publikacji oryginalnych utworów A.A.Milne'a, ale też uniemożliwia innym publikację jakichkolwiek utworów zależnych – a za takie można uznać wszystkie, w których ta sympatyczna postać występuje, łącznie z blogami tworzonymi przez nastolatków

Często wydłużenie okresu ochrony dla wszystkich dzieł chronionych prawem autorskim ma charakter retroaktywny:

pewne dzieła znajdujące się już w domenie publicznej zostały poddane ponownej ochronie, nieoczekiwanie wzbogacając majątek zmarłych twórców,

w Europie - wiele spraw sądowych - spór pomiędzy wydawcą muzycznym a finansowanym z pieniędzy publicznych teatrem, w sprawie praw do wykonania opery Pucciniego „Cyganeria”, a także do sławnej, pilnej poprawki do irlandzkiego prawa autorskiego, która miała umożliwić odbycie się festiwalu "Rejoyce Dublin 2004" (świętującego stulecie publikacji powieści Ulisses Jamesa Joyce'a),

prawa autorskie do dzieł Jamesa Joyce'a, opublikowanych za jego życia, wygasły w 1991 roku, pięćdziesiąt lat po jego śmierci, a zatem od trzech i pół roku pozostawały w domenie publicznej,

w wyniku dokonanej w 1993 roku nowelizacji prawa europejskiego, prawa autorskie zostały na nowo przedłużone aż do 2011 roku.

Prawa autorskie a data śmierci Janusza Korczaka

Janusz Korczak zmarł **7 sierpnia 1942 r.** w Treblince – tak orzekł ostatecznie sąd.

Wcześniej inny sąd uznał w 1954 r., że Henryk Goldszmidt (Janusz Korczak to jego literacki pseudonim), **zmarł 9 maja 1946 r.**

Sąd uznał, że ta data jest najbardziej prawdopodobna, a jej ustalenie czyni zadość historii.

Ochrona majątkowych praw autorskich tego bohatera Holocaustu wygasła.

Jeśli więc Korczak zginął w 1942 r., to oznacza, że koniec ochrony autorskiej już nastąpił i **od początku 2013 r.** każdy tę twórczość może eksploatować.

Podsumowanie...

Jakie utwory nie są już chronione?

w 2012 roku

nie są chronione prawa do utworów, których autorzy **zmarli przed 1942 rokiem**,

nie są chronione prawa do artystycznych wykonań, które zostały albo opublikowane, albo publicznie odtworzone, albo gdy poprzednie nie miało miejsca, publicznie wykonane przed 1942 rokiem,

nie są chronione prawa do fonogramów i wideogramów sporządzonych przed 1962 rokiem,

nie są chronione prawa do nadań radiowych i telewizyjnych wyemitowanych przed 1962 rokiem.

Umowa o przeprowadzenie cyklu wykładów

Twórczy charakter dzieła, jako rezultatu umowy, nadaje wynikającemu z niej świadczeniu formę związaną z zamówieniem dzieła o charakterze „autorskim”.

Gdy przedmiotem umowy jest utwór naukowy chroniony prawem autorskim, jego zamówieniu tradycyjnie **odpowiada umowa o dzieło**.

Utwór staje się przedmiotem prawa autorskiego od chwili, w której następuje jego ustalenie, tj. gdy przybiera jakąkolwiek postać, chociażby nietrwałą, jednakże na tyle stabilną, aby cechy i treść utworu wywierały właściwy mu efekt (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2003 r., II CKN 269/01, OSNC 2004, nr 9, poz. 142 z glosą E. Traple, Glosa 2005

Można więc za rezultat odpowiadający pojęciu dzieła w rozumieniu art. 627 k.c. uważać także realizację programu, prowadzenie i zakończenie cyklu wykładów, a zatem celem umowy łączącej strony może być uzyskanie **określonego rezultatu w postaci cyklu wykładów, który w świetle prawa autorskiego stanowi utwór podlegający także ochronie tego prawa** (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2004 r., III CK 571/02, niepubl.).

Nawiązując do tego poglądu należy przytoczyć wyrok z dnia 30 maja 2001 r., I PKN 429/00, OSNP 2003, nr 7, poz. 174), w którym Sąd Najwyższy przyjął, że **przedmiotem umowy o dzieło może być osiągnięcie rezultatu niematerialnego, nieucieleśnionego, a za taki uznaje się przygotowanie i wygłoszenie cyklu specjalistycznych wykładów**.

Możliwa jest zatem umowa o dzieło, której przedmiotem jest wygłoszenie w określonym czasie wykładu na określony temat, **jeżeli wykładowi można przypisać cechy utworu**.

umowa o przeprowadzenie cyklu wykładów dla studentów może zostać różnie zakwalifikowana. Przykładowo, jeżeli realizowane wykłady mają charakter twórczy, tj. uzależniony od osoby autora, to mogą być realizowane na podstawie umowy o dzieło.

Z kolei w innych orzeczeniach Sąd Najwyższy wyłączył umowy o dzieło jako podstawę **przeprowadzenia szkolenia kandydatów na kierowców** i przyjął, że umowy takie polegają na

wykonaniu zobowiązania do starannego przeprowadzenia czynności niezbędnych do dopuszczenia uczestnika kursu do egzaminu państwowego, a przedmiot takich umów odpowiada umowom o świadczenie usług, o których mowa w art. 750 k.c. (por. wyroki z dnia 18 kwietnia 2012 r., II UK 187/11, niepublikowany i z dnia 13 czerwca 2012 r., II UK 308/12, niepublikowany).

Sąd Najwyższy przyjmuje jednak, że wykład o charakterze niestandardowym, niepowtarzalnym, spełniającym kryteria twórczego i indywidualnego utworu naukowego, jest przedmiotem prawa autorskiego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2012 r., III UZP 4/11, OSNP 2012 nr 15-16, poz. 198, wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 lipca 2007 r., II CSK 207/07, niepubl., z dnia 28 listopada 2006 r., IV CSK 203/06, niepubl., z dnia 25 stycznia 2006 r., I CK 281/05, OSNC 2006 nr 11, poz. 186 z glosą M. Barczewskiego, Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecznictwa z 2007 r., nr 4, s. 69).

Także w obowiązującej wykładni przepisów prawa podatkowego przyjmuje się znaczne obniżenie kosztów uzyskania przychodów z tytułu honorariów autorskich za wygłoszony wykład kwalifikowany jako przedmiot praw autorskich (art. 22 ust. 9 pkt 3 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2012, poz. 361 ze zm.; por. uchwałę składu siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 12 października 10 1998 r., FPS 6/98 oraz wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 lutego 2011 r.,).

Działania polegające na wygłoszeniu **cyklu wykładów na konkretny temat**, mających cechy wykładu monograficznego w znaczeniu kursu - cyklu wykładów traktujących o jednym konkretnym zagadnieniu, mających na celu dokładne i szczegółowe przedstawienie określonej problematyki lub wyczerpanie zagadnienia ujętego w tytule, który ma **cechy utworu** w pojęciu art. 1 ust. 1 ustawy o prawie autorskim, **nie jest objęte obowiązkiem ubezpieczenia społecznego**.

Mając zatem na względzie, że **prawa autorskie nie powstają w drodze oświadczeń woli stron umowy** i że dla oceny prawnej w tym zakresie nie ma znaczenia klauzula o przeniesieniu na zamawiającego autorskich praw do utworu, lecz **że ich istnienie lub nieistnienie przesądzają fakty**, konieczne jest stwierdzenie, czy wykonawcy przysługiwały prawa autorskie, którymi zadysponował (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2002 r., III RN 133/01, OSNAPIUS 2002, nr 12, poz. 281). W